

Foto: Tom van Limpt

DOELTAAL DIGITAAL

Learning by doing!

Leerlingen voelen zich in digitale omgevingen vaak meer ontspannen om zich in de doeltaal te uiten. Om die reden is het project Doeltaal Digitaal gestart, waarbij leerlingen van alle niveaus (vmbo, havo, vwo) online betekenisvolle taaltaken uitvoeren via video- en audiogesprekken en geschreven chat.

PAUL HALMA, MARRIT VAN DE GUCHTE, ELINE VAN BATENBURG & DAPHNE VAN WEIJEN

Een vreemde taal alleen op school tijdens de les leren? Dat is een gemiste kans! Videobellen, audiobellen of appen geeft leerlingen de kans ook vanuit de eigen slaapkamer via Google Meet of WhatsApp met klasgenoten levensechte taaltaken in de doeltaal uit te voeren. Het is een leuke, motiverende en effectieve manier om een vreemde taal te leren, zo blijkt uit ervaringen van leerlingen en docenten in het project Doeltaal Digitaal. In dit driejarige NRO-project wordt onderzocht hoe digitale communicatiemiddelen het doeltaalgebruik tussen leerlingen, uit zowel de onder- als bovenbouw van het voortgezet onderwijs, kunnen stimuleren. In dit artikel berichten we over geschikte digitale omgevingen, online

taaltaken en hoe deze naast de leergang ingezet kunnen worden. Daarnaast gaan we in op de theoretische achtergronden ten aanzien van digitale interactie tussen leerlingen en het onderzoek dat aan dit project gekoppeld is.

In het project Doeltaal Digitaal werken talendocenten, lerarenopleiders en onderzoekers samen in een professionele leergemeenschap (PLG) aan het ontwerpen en uittesten van taaltaken die in een online omgeving uitgevoerd worden. De rationale achter online leerling-interactie is gebaseerd op het werk van Swain et al. (2002) en Long (2015), dat laat zien dat output en interactie in de vreemde taal essentieel zijn voor het leren van die vreemde taal. Je leert een taal door je te uiten in die taal en bij voorkeur in interactie met anderen, het zogenaamde *learning by doing*. Een ander belangrijk uitgangspunt is dat het werken met digitale communicatie-

middelen zoals Google Meet of WhatsApp bij leerlingen de spreekangst kan verlagen (González-Lloret & Ortega, 2014). Leerlingen voelen zich in een digitale omgeving vaak meer ontspannen om de doeltaal te produceren omdat ze in een kleine groep kunnen oefenen zonder meekijken van de hele klas of de docent.

Als docent moderne vreemde talen wil je graag dat leerlingen de taal zelfstandig leren gebruiken, zodat zij in het echte leven met andere sprekers van die taal kunnen communiceren

Als docent moderne vreemde talen wil je graag dat leerlingen de taal zelfstandig leren gebruiken, zodat zij in het echte leven met andere sprekers van die taal kunnen communiceren. Met behulp van digitale taaltaken bereiden we leerlingen voor op deze levensechte communicatieve situaties. Daarnaast is het gebruiken van de doeltaal van groot belang voor de taalontwikkeling zelf. Om die reden worden taken ingezet waarin leerlingen worden uitgedaagd om de doeltaal zo veel mogelijk te gebruiken. Er zijn twee typen taaltaken die bijzonder effectief zijn ten aanzien van het uitlokken van het doeltaalgebruik: de taak die uitgaat van een informatiekloof (leerlingen hebben informatie van elkaar nodig om een communicatief doel te bereiken) en de taak waarbij leerlingen samen tot een besluit of oplossing moeten komen. Naar aanleiding van deze principes hebben docenten uit de PLG taken ontworpen zoals: plan samen een uitje, geef een modeadvies, bedenk een filmscript voor een sprookje en organiseer een schoolfeest.

Hoe zet je de taak in de les in?

Een mooie online taak om mee te beginnen is de taak 'Geef een cadeau' (Clanfield & Hadfield, 2017). Deze en andere taakvoorbeelden zijn te vinden op de website <taalwijs.nu/doeltaal-digitaal>. Het taakidee is simpel:

leerlingen leren elkaar in een online interview via geschreven chat (beter) kennen door te informeren naar elkaars hobby's, interesses en dromen en bedenken op basis van de verzamelde informatie wat voor cadeau ze elkaar willen geven. Op het internet zoeken ze vervolgens een afbeelding van dat cadeau. Leerlingen sluiten de taak af door de afbeelding te posten en op elkaars keuze voor een cadeau te reageren.

Een voorbeeld van een taaltaak voor de bovenbouw is de taak 'Film the story', waarbij leerlingen in tweetallen in het Engels een alternatief script bedenken voor de verfilming van een sprookje en binnen een beperkt budget keuzes moeten maken ten aanzien van de setting, de acteurs en het plot. In deze taak oefenen leerlingen met discussievaardigheden en het onderbouwen van hun mening. Doordat deze doelen ook in de leergangen aan bod komen, kunnen de online taken als zinvolle aanvulling op de opdrachten in het werkboek worden gebruikt.

Het is belangrijk dat leerlingen niet onvoorbereid aan een taak beginnen. Voordat ze de taak online uitvoeren, geeft de docent ze in een *pre-task* (Ellis, 2003) de talige bagage mee die ze nodig hebben om de taak uit te voeren. Leerlingen zijn in deze fase voornamelijk bezig

met de inhoudelijke boodschap die ze willen overbrengen tijdens de taakuitvoering en voeren leeractiviteiten uit met woorden en chunks die zij nodig hebben om de taak succesvol uit te voeren. De docent zou bijvoorbeeld aandacht kunnen besteden aan de betekenis en de uitspraak van een aantal kernwoorden en -zinnen en leerlingen hiermee laten oefenen. Ook zou de docent impliciet de aandacht op taalvormen kunnen vestigen zonder daarbij te vervallen in het uitvoerig bespreken van taalregels. Bij een Duitse taak waarin de dagen van de week genoemd moeten worden, kan de docent de aandacht vestigen op de Duitse uiting *am Montag* zonder hierbij in te gaan op het gebruik van de derde naamval na een *Wechselpräposition*.

Naast de talige input is het belangrijk dat leerlingen tijd krijgen om zich individueel voor te bereiden op het gesprek dat ze in tweetallen gaan voeren. Deze zogenoemde plantijd zorgt ervoor dat leerlingen meer aandacht kunnen hebben voor zowel de inhoudelijke als de talige voorbereiding van hun boodschap, wat een positief effect zal hebben op de uiteindelijke taakuitvoering (Skehan, 1996).

Tijdens de uiteindelijke taakuitvoering zoeken leerlingen elkaar op in de digitale omgeving en voeren het gesprek met elkaar. Voor leerlingen is het belangrijk om te weten wanneer de taak succesvol uitgevoerd is. Dit is het geval wanneer de communicatieve doelen gehaald zijn. Bij de cadeautask is het doel behaald wanneer het gegeven cadeau goed past bij de informatie die over de partner is verzameld. Om ervoor te zorgen dat leerlingen in de *post-task* fase op hun taakuitvoering kunnen terugblikken, delen leerlingen hun chatgesprek of opname van het audio- of videogesprek met de docent. De meeste digitale communicatiemiddelen bieden de mogelijkheid om chatteksten te exporteren en audio- en videogesprekken op te nemen en te delen. Sommige docenten kiezen ervoor om mee te kijken tijdens de online interactie. Wij hebben ervaren dat dit juist remmend kan werken op de output van leerlingen, omdat leerlingen zich snel beoordeeld voelen.

In de *post-task* fase zijn er verschillende mogelijkheden om te reflecteren op de taakuitvoering. Leerlingen kunnen terugblikken op het proces (*tip/top*) of op de gemaakte fouten. Een andere mogelijkheid is dat leerlingen het gesprek teruglezen of terugluisteren en hun aandacht richten op de correctheid van bijvoorbeeld de werkwoorden. Op basis van de output van de leerlingen kan de docent besluiten welke taalregels en taalvormen nog aandacht moeten krijgen. Op deze manier kan de docent aansluiten bij de leerbehoeften van de leerlin-

gen. Om het leereffect te versterken kun je leerlingen, na de ontvangen en verwerkte feedback, dezelfde of een iets andere taak verbeterd laten uitvoeren met een andere leerling (*face-to-face* of digitaal).

In het Doeltaal Digitaalproject voeren leerlingen de taaltaken uit via Google Meet en Zoom. Om de online interactie te vergemakkelijken ligt het voor de hand een medium te kiezen dat goed past in de digitale leerom-

Naast de talige input is het belangrijk dat leerlingen tijd krijgen om zich individueel voor te bereiden op het gesprek dat ze in tweetallen gaan voeren

geving van de school. Omdat niet alle leerlingen weten hoe een interactieplatform werkt, is het verstandig om de leerlingen een hand-out te geven met technische instructies (*stappenplan*) en een instaptaak om het medium uit te proberen. Ook is het raadzaam om met de klas afspraken te maken over wat er van hen verwacht wordt wanneer ze online met elkaar werken. In een netiquette kan worden afgesproken dat leerlingen bijvoorbeeld geen teksten met alleen hoofdletters moeten typen (*shouting*) en dat ze de docent moeten mailen wanneer er problemen in de communicatie zijn.

Onderzoek

Aan het project Doeltaal Digitaal is een onderzoek verbonden naar de effecten van de inzet van taaltaken in online communicatieomgevingen. Het doel van het onderzoek is om docenten te laten zien hoe ze audio-, video- en tekstchat kunnen inzetten om leerlingen meer doeltaal te laten gebruiken en om de motivatie voor het

DOELTAAL DIGITAAL :-]

Op <taalwijs.nu/doeltaal-digitaal> vind je taaltaken die direct inzetbaar zijn in je lessen, theoretische achtergronden, tutorials en video's met ervaringen van docenten en leerlingen. Ook vind je er de podcast *TAAL gewoon doen!* van Marrit van de Guchte en Eline van Batenburg over het project Doeltaal Digitaal.

DOELTAAL DIGITAAL :-]

Website Doeltaal Digitaal

Om laagdrempelig te beginnen, laat je leerlingen eerst in de les tekstchatten

vak en het zelfvertrouwen van leerlingen te vergroten. Daarnaast willen we docenten meer inzicht geven in welke interactiemodus voor welk taaldoel geschikt is. Met andere woorden, wanneer zet je tekstchat in en wanneer audio- en videochat?

In het eerste jaar onderzoeken we voor Engels en Duits wat de effecten zijn van drie digitale manieren van communiceren (via audio-, video- en tekstchat) op (1) de kwantiteit en de kwaliteit van de talige output van leerlingen en (2) op spreekangst, plezier en de bereidheid van leerlingen om in de doeltaal te communiceren. In het tweede en derde jaar willen we antwoorden vinden op de vragen hoe leerlingen zich in digitale taaltaken kunnen focussen op de correctheid van taalvormen en hoe ze vertaaltools effectief kunnen inzetten in de communicatie.

Meteen aan de slag?

Wil je in je eerstvolgende les aan de slag met online taaltaken? Bekijk dan de onderstaande tips.

- Kijk op de site <taalwijs.nu/doeltaal-digitaal> voor voorbeelden van en uitleg bij digitale taaltaken. Start met de taaltaak 'Geef een cadeau' via geschreven chat.
- Gebruik je leergang voor het bedenken van nieuwe taaltaken. In de hoofdstukken vind je uitstekende aanknopingspunten voor een taak-idee. Het voordeel hiervan is dat de nodige talige input (woorden/zinnen, luisteroefeningen) al wordt aangeboden en de taak zo mooi aansluit bij de leerdoelen van het hoofdstuk.
- Beslis welke online interactieomgeving het beste bij jou en je klas past.
 - Biedt de online leeromgeving van je school mogelijkheden voor digitale interactie?
 - Kunnen leerlingen video's en plaatjes posten? (Kan ook via het plaatsen van een link in de chat.)
 - Kunnen de gesprekken opgenomen/opgeslagen en gedeeld worden met de docent?

- Bedenk op welke manier je de leerlingen wilt laten communiceren. Alle drie de manieren (audio-, video-, tekstchat) dagen de leerlingen uit om de doeltaal te gebruiken. Om laagdrempelig te beginnen, laat je leerlingen eerst in de les tekstchatten (er mag daarbij niet gesproken worden). Wanneer leerlingen hieraan gewend zijn, ga je verder met audio- en/of videochat. Sommige leerlingen vinden het gebruik van audio prettig omdat hun gezicht niet in beeld is, terwijl andere leerlingen het juist fijn vinden om elkaar tijdens het gesprek te zien.
- Laat leerlingen zelf degene uitkiezen met wie ze de taak online willen uitvoeren.

In het project ervaren we dat leerlingen het uitvoeren van taken in digitale communicatieomgevingen uitdagend en motiverend vinden. Leerlingen geven aan dat ze hebben geleerd om spontaan te reageren in gesprekken en dat ze meer plezier zijn gaan beleven aan het communiceren in de vreemde taal. Of het nu via een geschreven chat is in WhatsApp of een audio- of videogesprek in Google Meet: je leert in een vreemde taal communiceren dóór te communiceren. Het is *learning by doing!* ■

LITERATUUR

- Clanfield, L., & Hadfield, J. (2017). *Interaction online: Creative activities for blended learning*. Cambridge University Press.
- Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. Oxford University Press.
- González-Lloret, M., & Ortega, L. (2014). Towards technology-mediated TBLT: An introduction. In M. González-Lloret & L. Ortega (Red.), *Technology-mediated TBLT: Researching technology and tasks* (p. 1–22). John Benjamins.
- Long, M. (2015). *Second language acquisition and task-based teaching*. Wiley Blackwell.
- Skehan, P. (1996). A framework for the implementation of task-based instruction. *Applied Linguistics*, 17(1), 38–62.
- Swain, M., Brooks, L., & Tocalli-Beller, A. (2002). Peer-peer dialogue as a means of second language learning. *Annual Review of Applied Linguistics*, 22, 171–185.

Mensen die veel lezen, kennen de grammaticale regels beter

Nieuwe media slokken meer en meer van onze tijd op, en dat gaat ten koste van het klassieke lezen op papier. Waar in 2013 nog bijna 70 procent van de Nederlanders dagelijks een krant of tijdschrift las, was dat vorig jaar minder dan de helft, volgens onderzoek van boekenkenniscentrum KVB Boekwerk. Ook het aantal mensen dat elke week een boek leest, is in tien jaar tijd met een zesde gedaald, tot 43 procent. Bij jongeren is dit effect nog sterker. Die zogenoemde ontleding heeft negatieve gevolgen voor ons begrip van grammaticale regels, ontdekte Saoradh Favier (29) van het Max Planck Instituut, die onlangs op haar onderzoek promoveerde.

In een serie experimenten zag Favier dat mensen die meer leeservaring hebben, de grammaticale regels beter kennen. Haar proefpersonen waren 160 studenten van mbo-, hbo- en wo-instellingen. In een van Favier's labonderzoeken moesten zij door koptelefoons naar zinnen luisteren en aangeven of deze grammaticaal correct waren of niet. 'Het gaat dan om zinnen als "Samen hebben hun gevoetbald" of "Dit is groter als mij"', vertelt Favier. Wat bleek? Hoe meer iemand een boekenwurm is, hoe beter diegene in staat is om dit soort grammaticaal incorrecte zinnen te detecteren.

Grammaticale vaardigheden zorgen er niet alleen voor dat je het verschil tussen zij en hun of dt-fouten sneller herkent, maar ook dat je zinnen die je hoort efficiënter kunt verwerken. Dat ontdekte Favier in een vervolgonderzoek. Daarin liet ze de beste en slechtste 25 procent 'leesvaardigen' uit het eerste onderzoek luisteren naar zinnen. Tegelijkertijd zagen de proefpersonen plaatjes op een scherm en werden hun oogbewegingen gemeten met een *eye tracker*. Favier geeft een voorbeeld. 'De zinnen waren passief geformuleerd, denk aan "Het raam werd inderdaad gebroken door een stier". Terwijl die zin uitgesproken werd, kregen de deelnemers afbeeldingen te zien van bijvoorbeeld een raam, bad, riem en stier.' Het interessante was dat veel proefpersonen onbewust al naar het plaatje van de stier bleken te kijken voordat dat woord (altijd het laatste in de zin) überhaupt uitgesproken was. De groep leesvaardige deelnemers deed dit ook nog eens tientallen milliseconden sneller dan de slechtere lezers, en had het vaker bij het juiste eind.

Goede grammaticale kennis helpt dus om te voorspellen wat iemand gaat zeggen, concludeert Favier in haar proefschrift, en dat maakt het verwerken van zinnen efficiënter. 'Hierdoor houden je hersenen meer capaciteit over om de inhoud te verwerken van wat iemand zegt. Dat is vooral nuttig als deze complex is, denk bijvoorbeeld bij de uitleg van leerstof op school of de universiteit.' *Vox* (Stan van Pelt)

Geschiedenis van het onderwijs spiegel bij actuele vraagstukken

Vrijheid van onderwijs, kansengelijkheid, staatspedagogiek... Hilda Amsing weet er alles van. Zij is onlangs benoemd aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) tot hoogleraar; haar onderzoek richt zich op onderwijs in de historische context.

Waarom is kennis van de onderwijsgeschiedenis belangrijk voor een goed begrip van het hedendaagse onderwijs? 'Neem de actuele discussie over onderwijsvrijheid. Er gaan stemmen op om artikel 23 van de Grondwet bij het grofvuil te plaatsen. Maar die onderwijsvrijheid is een zwaarbevochten vrijheid. De schoolstrijd heeft eraan bijgedragen dat verschillen tussen groepen werden benadrukt, maar we zien ook dat die vrijheid van onderwijs emanciperend heeft gewerkt. De katholieken hebben hun identiteit op eigen scholen kunnen ontwikkelen. We leren uit de geschiedenis bovendien dat je vanuit liberaal perspectief zowel voor als tegen de vrijheid van onderwijs kunt zijn en dat het goed mogelijk is om een eenheidsstaat te zijn met een onderwijssysteem dat ruimte laat voor naar gezindte onderscheiden scholen. Wanneer je dit soort dingen weet, kun je genuanceerder het debat voeren en wordt de kans groter dat groepen elkaar begrijpen.'

Veel scholen hebben nu geforceerd ervaring opgedaan met afstandsonderwijs. Gaat corona voor een definitieve onderwijsvernieuwing zorgen? 'Dat denk ik niet. Onderwijshistorici spreken over de *grammar of schooling*: elementen in het onderwijs die, ondanks allerlei pogingen om ze te veranderen, door de tijd heen – zeg 150 jaar – opvallend stabiel zijn gebleven. Bijvoorbeeld hoe we omgaan met ruimte (klaslokalen) en tijd (lesrooster), hoe we leerlingen classificeren en beoordelen met cijfers, de rol van leerkracht en leerlingen en bijvoorbeeld hoe we kennis verdelen in schoolvakken. Zelfs binnen het afstandsonderwijs kun je elementen van die *grammar of schooling* gemakkelijk herkennen. Scholen maken ook in deze coronaperiode het liefst gebruik van klaslokalen. Leraren hebben een diepe overtuiging dat de persoonlijke relatie die zij hebben met leerlingen van grote vormende waarde is.' RUG

